

gar, forçar, emportar-se': «da avarizia *tirato*» III, § 5, 190.8 i de nou 190.19, traduït per «mogut de la malvada avarícia», «mogut de la sobirana avarícia» (p. 179); *tirare* és 'atraure' en la IV, 254.10 i 13: «alle quali forse non potendo io resistere, a seguir quello che a elle mi *tiravano* --- mi disposi, e innamorà'mi», «non volere nè a te nè a me, di quello a che natural peccato mi *tirava* --- vergogna fare», cosa que ja devia ser desusada en el cat. del S. xv, car els monjos de St. Cugat giren la frase altrament, i en el segon cas fins sembla que és perquè no ho entenen (235.12f.).

No troben, però, dificultat en «le cortine del letto abbattute --- *tirata* sopra sè la cortina ---» IV, § 1, 251.38, girat en «les cortines del lit *tirades* --- *tirada* la cortina sobre si» (p. 233.27, 28). I no manca algun cas en què se serveixen de *tira* per reemplaçar l'it. *trae* (253.9): «de la una part me *tira* la amor --- e de l'altra part me *tira* la gran injúria» (IV, 234.8f.): però aquí ja hi figura la noció de ' moure cap a ---'.

L'antiguitat del mot en romànic queda subratllada pel fet d'haver-se transmès i arrelat en basc: l'imp. *tiral*, amb el mateix sentit que en català apareix en basc convertit en una interjecció, d'ús encara més estès que en la nostra llengua; el verb *tiratu* 'tirar, tendir', i 'estirar' hi és també d'ús comú. No és estrany perquè el mot romànic és molt viu, i en el sentit de 'llançar' i anàlegs, en els parlars aragonesos i gascons immediats al basc: a la Vall de Gistau «el ibón *tira* l'agua ta Barbaruens», «*tirà* una pedra» (San Juan, 1965); bearn. *atirar-se* 'fer cap' ja en el S. xv: «si negune bestie demorave esbarride, que no *se atirasse* au diit cuyalar» a. 1457 (*Cart. Ossau*, p. 258).³

Molts són els romanistes que han adoptat aquella actitud agnòstica sobre l'etimologia de *tirar*, si bé no tots. Entre les teories emeses abans d'aquest fi de segle la que més s'acostava a una possibilitat sostenible, bo i objectable, era la de Diez (*Wb.*, 320): el germ. *TĒRAN* 'esqueixar, estripar, destrossar', mot d'indubtable antiguitat i universalitat en germànic, representant normal de la família indoeuropea del gr. *δέπω* 'jo escorxo', scr. *dṛṇāti* 'partir, badar', paleosl. *dirati* 'escorxar, tallar'.

Tot i ser això tan llunyà, notava Diez que l'oc. ant. *tirar* val de vegades 'ser desagradable, penós': «dirai-vos que fort me *tira* / vielha gazals ---», Monjo de Montaudon; «tot quant faitz e dizez / es ben, sitot a me *tira*», Raimbaut d'Aurenga; i freqüent en *Flamenca*; i també hi ha algun ex. del fr. ant. *tire* 'molèstia, enuig', it. *tiro* 'baralla'. Això no obstant, fins aquesta acc. poc estesa és lluny encara de les accs. germàniques, i les accs. 'llançar', 'treure' i anàlogues, que predominen d'una manera aclaparadora des del començament, i en totes les llengües romàniques, estan ben allunyades del significat germànic.

Aquest és net i ben uniforme pertot: a.-al. ant. *zĕran* 'esqueixar', rarament 'arrencar (p. ex. fruita)', al. *zĕhren* 'consumir', ags. *teran* 'esquinçar', 'partir, estellar', 'arrencar els cabells', angl. *tear* 'esquinçar', 'esqueixar, estripar', neerl. ant. i mod. *teren* 'consumir', 'fer malbé', b.-al. ant. *terian* 'destruïr, anorrear'; en

gòtic (pot ser casual) només es documenten els derivats *gataïran* (pron. *gatĕran*) 'desfer', 'resoldre, complir', 'destruïr', *distairan* 'esqueixar', 'fer malbé'. No fa al cas recordar l'al. mod. *zerren* 'estiregassar', 'estirar violentament', 'distendir', que ja s'acosta al sentit de *tirar*: car, per més que aquest mot pertanyi a la família de *TERAN*, es tracta d'un derivat que en germ. antic tindria la forma **TARJAN* en gòtic, si hi hagués existit, i en germ. occid. **TARRJAN*, formes que de cap manera no podrien donar compte del *tirar* romànic: ara bé, el sentit especial d'aquest derivat s'explica per la seva mateixa índole de derivat freqüentatiu, i no hi ha cap base per atribuir-lo al primitiu *TERAN*.

Però fins i tot suposant que des de 'esqueixar' s'hagués passat a 'arrencar', i des d'aquí 'estirar', i encara pitjor, a 'tirar, llançar' (cosa increïble vista la unanimitat del significat romànic), encara restaria la dificultat fonètica de la ĕ que no correspon a la ĩ de les llengües neolatinas. En *ESQUILAR*, i l'antic *esquirar*, cat. i cast., hem vist que es tracta del germ. *SKĒRAN*, i hi hem arribat a la conjectura que potser algun dialecte germànic poc conegut —del grup del gòtic— canviava la ĕ en ĩ davant r: veg. sobre això, el que dic allà i en la nota 2 de *TIRAR* del *DCEC/DECH*, possibilitat que resta discutible, amb magra base, i allí no és l'únic camí possible d'explicar l'anomalia. Per tant hi ha insuperable dificultat fonètica en l'etimologia germànica, i inversemblança total pel costat semàntic. En conclusió és una etimologia a penes defensible. Però cuitem a afegir que totes les altres proposades pels col·legues ho són encara molt menys.

Giand. Serra (*Dacoromania* v, 437-44) proposà de partir d'un ll. **MARTYRARE* 'martiritzar', 'turmentar', des d'on hauria passat a 'pegar estrebades', 'estiregassar', finalment 'estirar' i en fi 'tirar': dissimilat en **maltirar* o **mantirar*, la síl·laba inicial s'hauria eliminat, perquè hauria estat presa per un prefix, o per l'adverbi intensiu *mal* (com en *malferit* etc.).

Direm que és una combinació enginyosa... Concedim-ho; però forçada a un fantàstic extrem. És contrari a tot mètode pensar en tals etimologies de mena excepcional, quan ni tan sols hi ha gaire semblança de sentit entre el mot romànic i el seu ètímon presumit; una eliminació tan radical de la primera síl·laba s'hauria pogut produir en alguns llocs, però de cap manera aparèixer amb caràcter unànime en totes les llengües roms. antigues i modernes; afegim-hi que **MARTYRARE* és un mot hipotètic en llatí i en romànic, car les úniques formes existents són *MARTYRIZARE*, i un rar *martyriare*, del qual prové el fr. ant. *martyrier* (-rier en contrast amb *tirer* del fr. ant.).

I encara tants detalls fonètics que no lliguen: la ĕ breu hauria hagut de donar e o bé u o bé o, si el mot hagués estat de transmissió hereditària (i com podia no ser-ho un mot tan universal en el romànic de tots els temps, i amb una deturpació popularíssima com la suposada), o bé encara m'cs aviat hauria hagut de caure del tot; en fi *tirer* apareix amb i pertot en contrast amb el tractament de les formes populars de *MARTYR* en romànic, amb una altra vocal o sense cap: *mártur*,